

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความคิดสร้างสรรค์จัดเป็นความสามารถพิเศษสำหรับมนุษย์ในการจินตนาการ และการสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ และเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมความก้าวหน้าของ ประเทศชาติ ประเทศที่สามารถแสวงหา พัฒนา และดัดแปลงสภาพเชิงสร้างสรรค์ของประชาชน ในชาติ ใช้ให้เกิดประโยชน์มากเพียงใดก็ยังมีโอกาสพัฒนาได้มากขึ้นเพียงนั้น (อารี รังสินนท์. 2527 : 1) ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในทุกคนและ สามารถส่งเสริมให้เจริญงอกงามได้ เด็กทุกคนเกิดมาความสามารถที่จะสร้างสรรค์ มีความ สนใจ ใคร่รู้ มีความต้องการสำรวจ ค้นหา และต้องการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ (Lowenfeld and Brittain. 1975) นอกจากนี้ ความคิดสร้างสรรค์ยังมีอยู่ในมนุษย์ทุกคนในระดับที่แตกต่างกันออกไป และ สามารถส่งเสริมพัฒนาให้สูงขึ้นได้ และผลจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์สามารถนำไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ (อุบลรัตน์ ธนรุจิวงศ์. 2539 : 1) ความคิดสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญสำหรับทุกวัย

ผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสง่างาม จะต้องเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็ง และแข็งแกร่ง มีความสามารถที่สร้างสรรค์ มีไหวพริบ มีความรอบรู้ที่ไม่ใช่แค่ความฉลาด แต่ต้องคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เป็น และที่สำคัญต้องสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ชีวิต เรียนรู้อนาคตและเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาจากแรงจูงใจภายในตนเอง ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งส่วนนี้เป็นผลมาจากประสบการณ์ในวัยเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี ซึ่งเป็น ช่วงวัยที่สำคัญที่สุดของการวางรากฐานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมบูรณ์ ต้องได้รับการ สร้างเสริมประสบการณ์ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมตามพัฒนาการ นำไปสู่การพัฒนา ทั้งทางทัศนคติ ทักษะ และกระบวนการที่ก่อให้เกิดความใคร่รู้ใคร่เรียน (คันสนีย์ จัตราคุปต์. 2545 : 96) จะเห็นได้ว่า เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีความสำคัญ ควรส่งเสริมให้มีพัฒนาการด้านความคิด สร้างสรรค์ เพื่อจะช่วยเหลือส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในวัยที่สูงขึ้นต่อไป

ปัจจุบันนักการศึกษาและนักจิตวิทยาต่างยอมรับว่า การเล่นเป็นส่วนสำคัญของ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี การพัฒนากำลังคน

ที่มีความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นที่จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ประเทศที่เจริญก้าวหน้าประชากรในชาติจะเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง และเป็นสิ่งจำเป็นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมยิ่งในสังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมากมายก็ย่อมต้องการบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น (Piaget. 1962; อ้างถึงใน ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. 2530 : 2) การเล่นจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในวัยเด็กได้

เนื่องจากการเล่นเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของหนึ่งของเด็ก และเด็กปฐมวัยเป็นวัยแห่งการเล่น เด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการเล่น การสำรวจ เพื่อทำความเข้าใจตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยเริ่มจากการใช้ประสาทสัมผัสด้านต่าง ๆ การลองผิดลองถูก การเลียนแบบ การแก้ปัญหา อันจะนำไปสู่ความคิดรวบยอดที่สำคัญ ซึ่งการเล่นเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้เด็กซึมซับสารสนเทศใหม่ หรือเก็บบันทึกความจำ การกระทำของตนเอง (Hauser – Cram et.al. 1991; อ้างถึงในกุลยา ตันติผลาชีวะ. 2545 : 35) ในการเล่นเด็กสามารถปรับจากสภาพที่ไม่มี วุฒิภาวะไปสู่การมีวุฒิภาวะ เมื่อนั้นเด็กจะรู้สึกว่าคุณค่าและมีความสามารถ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในภายหลัง (นิตยา ประพฤติกิจ. 2539 : 93) จะเห็นได้ว่า นอกจากการเล่นจะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้แล้ว ยังส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในอนาคตได้ด้วย

การเล่นช่วยในการเรียนรู้ของเด็กอย่างมากทั้งในด้านความรู้รอบตัว การรู้จักสี รู้จำนวน รู้จักเปรียบเทียบ ตลอดจนการรู้เหตุผลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาส สถานที่ และของเล่นที่เด็กเล่นด้วย ซึ่งเด็กวัยปฐมวัยควรมีโอกาสได้สัมผัส ได้สังเกต ฝึกคิด ตั้งคำถามและตอบคำถามจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา เด็กได้ใช้ความคิดและจินตนาการที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ฝึกไหวพริบและคิดแก้ปัญหาของเด็กและยังทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและปลุกฝังความมานะอดทนได้ด้วย นอกจากนี้การที่เด็กได้เล่นอย่างอิสระ เลือกว่าจะเล่นอะไรหรือเล่นอย่างไรตามความคิดและจินตนาการของตนเองนั้นจะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจ กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจและที่สำคัญคือ ช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 13 – 14) จึงกล่าวได้ว่า การเล่นจะส่งเสริมการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้

วิธีการเล่นมีหลายแบบ และการเล่นของเล่นที่มีคุณค่า มีประสิทธิภาพจะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาสติปัญญา เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีความตั้งใจ มีเหตุมีผล รู้จักคิดเองเป็น (เบญจา แสงมลิ. 2545 : 61) ถ้าการเล่นของเด็กได้รับการเติมเต็ม และสนับสนุนส่งเสริมแล้ว

ความงอกงามทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคมก็จะได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กับ พัฒนาการทางด้านร่างกาย มีสุขภาพพลานามัยและสภาพจิตใจที่ดี อันจะมีผลต่อการผลิตผู้ใหญ่ ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต และการเล่นโดยมีผู้ชี้แนะจะสามารถกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กทำให้เด็กเกิดความคิดใหม่ คิดอย่างมีรูปแบบ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความพึงพอใจในการได้สัมผัส ไปสู่การพัฒนาด้านอารมณ์และสังคม (วรภรณ์ รักวิชัย, 2533 : 146 – 147) นอกจากการเล่นแบบอิสระ การเล่นโดยมีผู้ชี้แนะ ชี้นำ และการเล่นแบบกึ่งชี้แนะ จะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กได้

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ผู้วิจัยพบว่า การเลือกเล่นตามมุมประสบการณ์ของเด็กปฐมวัย เด็กจะไม่เลือกเล่นกับของเล่นที่ต้องใช้ความคิด หรือส่งเสริมการแก้ปัญหา ส่วนใหญ่เด็กจะเลือกเล่นในมุมบ้าน มุมหนังสือ มุมหม้อ มุมตุ๊กตาและมุมรถลาก ส่วนมุมบล็อก มุมพลาสติกสร้างสรรค์เด็กจะเข้าไปเล่นน้อย เพราะเด็กต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ คิดจินตนาการ ในการสร้างผลงานจึงทำให้ผลของการใช้สติปัญญาในทางสร้างสรรค์ขาดหายไป ควรส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์การเล่น โดยมีครูคอยชี้แนะวิธีการเล่น กระตุ้นให้เกิดความคิดและเป็นแนวทางในการสืบค้นวิธีการใหม่จะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้สูงขึ้นได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นของเด็กปฐมวัย พบว่า การนำวัสดุปลายเปิดซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถส่งเสริมความคิด ค้นหา ริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างหลากหลาย กระตุ้นให้เกิดความคิดและจินตนาการมาใช้สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นผลดี ในด้านการฝึกกระบวนการคิดและการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังงานวิจัยของวีณา ประชากุล (2547) และกิจกรรมการคิดออกแบบต่อพัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ในเด็กอายุ 5-6 ปี มีผลไปพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้สูงขึ้น ดังงานวิจัยของ อุบลรัตน์ ธนรุจิวงศ์ (2539) นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์แบบต่อเติมผลงานมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์แบบปกติ ดังงานวิจัยของ วารุณี นวลจันทร์ (2539)

จากแนวคิดและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติด้านสติปัญญาที่ควรได้รับการส่งเสริมให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับปฐมวัย แต่เด็กปฐมวัยไม่ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เท่าที่ควร จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนา และนำกิจกรรมการเล่นตามมุมในรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับนักเรียนปฐมวัยที่มีอายุ 4 – 5 ขวบ โดยให้เด็กได้เล่นแบบอิสระ และเล่นแบบกึ่งชี้แนะ เพื่อกระตุ้น

การคิดจินตนาการ ที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าเด็กปฐมวัยจะมีความคิดสร้างสรรค์ที่สูงขึ้น

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบกึ่งชี้แนะ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบอิสระ
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบกึ่งชี้แนะกับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบอิสระ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและระยะเวลา
 - 1) เนื้อหาที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ได้แก่ เนื้อหาเรื่อง สัตว์เลี้ยงน่ารัก ยานพาหนะ สื่อสารทันสมัย และของใช้ของฉันทันสมัย
 - 2) ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาในการดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน วันละ 15 – 20 นาที ช่วงกิจกรรมการเล่นตามมุม
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 7 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 265 คน
 - 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ ที่เรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 40 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับสลาก 2 ห้องเรียนจากนักเรียนทั้งหมด 7 ห้องเรียน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดประสบการณ์ แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ
 1. การจัดประสบการณ์การเล่นแบบกึ่งชี้แนะ
 2. การจัดประสบการณ์การเล่นแบบอิสระ
- 2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง ความสามารถทางสมองของเด็กปฐมวัยในการคิดแก้ปัญหาได้หลากหลาย ประกอบด้วย ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดริเริ่ม ซึ่งมีความไวต่อปัญหาหรือสิ่งที่มีมากระทบ เช่น การต่อเติม การเชื่อมโยงให้เกิดเรื่องราว การแสดงความคิดเห็นที่แปลกใหม่ ความรวดเร็วในการคิด โดยใช้แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของกิลฟอร์ดชนิดที่เป็นรูปภาพที่ผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้นทดสอบความคิดสร้างสรรค์
2. **แบบวัดความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง แบบทดสอบโดยใช้แนวความคิดของกิลฟอร์ดที่เป็นรูปภาพที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จำนวน 6 ฉบับ ประกอบด้วย 1) ผลผลิตรูปของหน่วย 2) ผลผลิตรูปจำพวก 3) ผลผลิตรูปของความสัมพันธ์ 4) ผลผลิตรูปของระบบ 5) ผลผลิตรูปของการแปลงรูป 6) ผลผลิตรูปของการประยุกต์
3. **ความคิดคล่องแคล่ว** หมายถึง ความสามารถในการคิดได้รวดเร็ว และมีปริมาณการตอบสนองได้มาก
4. **ความคิดยืดหยุ่น** หมายถึง ความสามารถในการปรับรูปแบบการคิดในการแก้ปัญหาและมีแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป
5. **ความคิดริเริ่ม** หมายถึง ความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น
6. **เด็กปฐมวัย** หมายถึง นักเรียนชาย - หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 - 5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบจับสลาก จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 40 คนเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน และกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน
7. **การจัดประสบการณ์การเล่นแบบกึ่งชี้แนะ** หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนได้เล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อที่จัดไว้ในห้องเรียน ในช่วงกิจกรรมเสรี หรือกิจกรรมการเล่น ตามมุม ตามแผนการจัดประสบการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแผนแบบบูรณาการเนื้อหาในกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม โดยกำหนดเวลาประมาณ 15 - 20 นาที ให้ทุกคนเข้าเล่นตามมุมหลัง

กิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งในขณะที่เล่นมีครูเข้าไปพูดคุยชี้แนะ โดยใช้คำถามที่นำกระตุ้นให้คิด หรือร่วมเล่นกับเด็กในโอกาสที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้เด็กใช้ทักษะการสังเกต นำไปสู่การค้นพบและการแก้ปัญหา หรือกระตุ้นให้เด็กเกิดการคิดค้นและนำไปสู่รูปแบบการเล่นใหม่

8. **การจัดประสบการณ์การเล่นแบบอิสระ** หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนได้เล่นตามมุมประสบการณ์ด้วยสื่อที่จัดไว้ในห้องเรียน ในช่วงกิจกรรมเสรี หรือกิจกรรมการเล่นตามมุม ตามแผนการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยกำหนดเวลาประมาณ 15 – 20 นาที ให้ทุกคนได้เข้าเล่นอย่างอิสระตามความสนใจ หลังกิจกรรมสร้างสรรค์ ด้วยสื่อที่ครูเตรียมไว้ให้ เพื่อแสวงหาประสบการณ์และทำความเข้าใจกับสิ่งแวดล้อม โดยมีปฏิสัมพันธ์กับของเล่นทั้งที่การเข้าไปเล่นตามลำพัง มีอิสระทั้งการเล่นคนเดียว เล่นเป็นกลุ่ม โดยไม่มีกฎเกณฑ์และสามารถเล่นได้ตามความพอใจ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แผนการจัดประสบการณ์การเล่นแบบกึ่งชี้แนะที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย
2. เด็กปฐมวัยที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง จะมีไหวพริบในการแก้ปัญหาได้ดีและสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
3. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการดำเนินงานการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย